

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Sefer Shemu'el]

[Sefer Shemu'el]

Obornik, Meïr

5565 [1804/1805]

1

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9622

גְּדוֹלָהּ : (כ) וַיֹּאמְרוּ אֲנִישֵׁי
בֵּית־שָׁשׁוּשׁ מִי יוּבַל לְעַמְד לְפָנָי
יְהוָה הָאֱלֹהִים הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה
וַיֹּאֲלֵנוּ מִי יַעֲלֶה מֵעֵלֵינוּ :
(כא) וַיִּשְׁלְחוּ מִלְּאָכִים אֶל־
יֹשְׁבֵי קְרִית־יְעָרִים לֵאמֹר
הִשְׁבוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
רְדוּהֶעָלוּ אִתּוֹ אֵלֵיכֶם :

ז (א) וַיָּבֹאוּ אֲנִישֵׁי קְרִית
יְעָרִים וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
וַיָּבֹאוּ אִתּוֹ אֶל־בֵּית אַבִּינָדָב
בְּגִבְעָה וְאֶת־אֶלְעָזָר בֶּנֹּן קִדְשׁוֹ
לְשֹׁמֵר

ב א ו ר

כהררי אל, משפטך תהום רבה ! שבעים
איש חמושים אלף איש, אם יהי זה המוכים
מאנשי בית שמש, ה' דרך הלשון לומר חמושים
אלף ושבעים איש, כי מנהג הלשון להקדים
מספר הרב למעט. ואף אם נאמר שמלאנו
גם להפך, כמו שני יעקב, הנה רחוק הוא
לומר שהיתה בית שמש רבת עם כל כך, לכן
אמרו בסוטה (דף ל"ה) שבעים היו, כל
אחד שקול כחמשים אלף. ולדעת הר"י
אברבנאל היה זה הודעת סך כל המוכים
בסיבת הארון, מאנשי בית שמש שבעים,
ועם הנפלים מפלשתים חמשים אלף, ואמר
מכה גדולה על שבעים איש, כי נערך קיטן
המקום היה זה מכה רבה. ואנו לא הכרעת
בתרגומי והעתקתי הדברים ככתבם.

ז (א) בגבעה, דעת רד"ק שהי' בקרית
יערים מקום גבוה,

געמאכט. (כ) דא שפראכען דיא איינע
ווארדנער פאן בירח שמש ווער קאן
בשטעהן פאר דעם עוויגען, דוועם
הייליגען גאטט? צו וועם פאן אונס,
זאלל זיא (דיא לאדע) הינויף גבראכט
ווערדען? (כא) זיא שיקטען דאהער
באטען אן דיא איינוואהנר צו קרית
יערים, אונר ליסן זאגן: דיא פלשתים
דאבען דיא לאדע דעם עוויגען צוריק
געשיקט, קאממט העראב אונר נעמט
זיא צו אייך הינויף.

ז (א) דא קאממען דיא לייטע פאן
קרית יערים, פיהרטן דיא לאדע
דעם עוויגען דהערויף, אונר שטעלטן
זיא אין דאז הויז דעם אבינדב אין גבעה.
זיינעם זאהנע אלעזר, איבערטרוגען
זיא

זשם היה בית אבינדב, ואמר שאפשה היה
בעיר אבינדב אחר, לפיכך נחן הכתוב סימן.
ואחרים אומרים שהי' לאבינדב ב' בתים,
אחד בהר ואחת בגבעה. והדבר דחוק
מאד. וליגראה שהיא גבעת קרית בגבול
בנימין הנאל ביהושע (י"ח כ"ח) אשר נקראת
כן לדעתו, על שם שהיתה מונחת אלל קרית
יערי עיר יהודה על גבול בנימין, כ"ש בבנימין
והי' תוצאותיו אל קרית בעל היא קרית יערים
(ש"ס י"ד) ועוד יתבאר זה להלן (י"ג ג'),
י"ד י"ח). ואף על פי שלפ"ז יסתר שם בפרט
עיר אחת מסך י"ד, הלא ידענו שנלעדי זאת
אין המספרים הזכרים אלל ערי הגבולות,
נכונים בנמצאם, פעם יסתר הפרט מהכלל,
ופעם להפך. ואשר יישב את אלה לא יכבד
ממנו ליישב גם את מספר הזה. והוסיבו את
הארון בגבעה, אם על שם אבינדב שהיה
כודע

מ כ ל ל י ו פ י

ז (א) בגבע, פירושו אשר בגבעה, קדשו, זמינו :
(ב) ויגהו

זיא דיא אויפֿוויכט איבער דיא לאדע דעם
עוויגען . (ב) זייט דעם נון דיא לאדע
איהרען זיין אין קרית יערים האטטע —
אונד זיין וואר לאנג דא , נעמליך
צוואנציג יאהרע — וואנדעלטע דאז
הויז ישראל דעם עוויגען נאך .

(ג) שמואל שפראך אבר צום גאנצען
הויזע ישראלס : ווען איהר מיט גאנצעם
הערצען צום עוויגען צוריק קעהרען
וואלט , זא שאפט דיא פֿרעמדן געטטר
אונד דיא עשחרות וועג אויס איירער
מיטטע , ריכטט אייער הערץ גאנץ צום
עוויגען

והעשחרות והכיניו לבבכם אל-

לשמר את ארון יהוה :
(ב) ויהי מיום שבת הארון
בקריית יערים וירבו הימים ויהיו
עשרים שנה ויגדו כל בית
ישראל אחרי יהוה : (ג) ויאמר
שמואל אל כל בית ישראל
לאמר אם בכל לבבכם אתם
שבים אל יהוה הסירו את
אלהי הנבר מהזבכם

יהוה

רשי

באור

ז (א) קדשו זמיו : (ב) מיום
שבת הארון בקרית יערים . וראו
הפורענות שזא עליהם צעון בית עלי
ואת הגבורה שעשה הקב"ה בפלשתים :
ויגדו אחרי ה' . על ידי שמואל שהיה
מחזר מעיר לעיר ושופטם ומוכיחן :
ויגדו . לשון המשכה הוא ולשון חרמי
הוא תתנהו לפולחניו וכן לא נה צהם
אין צהם תועלת למושכס אל הטוב
ומנחם חברו ויגדו וללה כמו נהי נהיה
וכן לא נה צהם ופירוש ויגדו אחרי ה'
שהתאבלו על מעשיהם הרעים ושזו
אחרי ה' . ל"א ויגדו כמו ויתאספו ונקו
חליה כל הגוים מתרגמיק ויחנהו
למפלח צה כל עממים ויהי מזה הענין
גם כן ולא נה צהם כענין שאמר לא
מהם ולא מהמוגס ולא מנה שצהם

כודע אז לאיש ישר וירא אלהים , יודע לכהו
קדושה בקודש , אז לא מלאו בקרית יערים
מוקוס ובית נכון להעמיד שם ארון אלהים ,
כי לא כל מקוס וכל בית מכוין לשבת ה' .
ובשילה מאס ה' משבת על שם הרע שנעשה שם
על ידי בני עלי , שנאמר ויטוש משכן שילה
אוהל שכן באלדס (תהלים ע"ח ס') וכל
מקוס אשר שכן הארון ה' תחת יד אנשי קרית
יערים , כי הם אשר עסקו וטפלו בו , הם
בשאוהו מבית שמש , והם קבעו לו מקוס ,
וקדשו את בן אבינדב לשמרו . וזה טעם
שמלאו בהעלות דוד את הארון , שנא לקחמו
מקרית יערים . (ב) ויהי מיום וגו' ,
ודאו הפורענות שזא עליהם צעין בית עלי ,
ואת הגבורות שעשה הקב"ה בפלשתים ויגדו
וכו' ע"י שמואל שהי' מחזר מעיר לעיר ושופטם
ומוכיחן (רש"י) וכן דעת רלב"ג בתחילת
דבריו , ויש בזה דעה אחרת . וירבו הימים ,
זכר זה אגב גרר' , והוא כמאמר מוסגר .
ויגדו , י"מ כמו ונקו ונתנהו (ו) וישאבו

מכלל יופי

(ב) ויגדו , שרשו נהה . ענין קינה , (ו) וישאבו

יְהוָה וַיַּעֲבְדוּהוּ לְבָדוּ וַיִּצַל אֶתְכֶם
 מִיַּד פְּלִשְׁתִּים : (ד) וַיִּסְרוּ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־
 הָעִשְׂתָרֹת וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה
 לְבָדוּ : (ה) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
 קַבְּצוּ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל הַמְצַפְתָּה
 וְאֶת־פֶּלֶל בְּעַדְכֶם אֱלֹהֵי הָהָה :
 (ו) וַיִּקְבְּצוּ הַמְצַפְתָּה וַיִּשְׂאֲבוּ־
 מִים וַיִּשְׁפְּבוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיִּצְוּמוּ
 בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמְרוּ שֵׁם הַטָּאֲבוּ
 לַיהוָה וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בַּמְצַפָּה : (ז) וַיִּשְׁמְעוּ
 פְּלִשְׁתִּים כִּי־הִתְקַבְּצוּ בְנֵי־

עוויגען, אונד דיהנט איהם אלליין, זא
 ווירד ער אייך פאן דער מאכט דער
 פלשתים בעפרייען. (ד) דא שאפא
 טען דיא קינדר ישראל דיא בעלים אונד
 עשחרות אב, אונד דיהנטן דעם עוויגען
 אלליין. (ה) דארויף שפראך שמואל:
 לאסט גאנץ ישראל אין מצפה צו זאמען
 קאמען, איך וויל דא פיר אייך בעטען
 צום עוויגען. (ו) זיא פרוזאמלטן זיך
 נאך מצפה, שעפסטן וואסער, אונד
 גאסען עס אום פאר דעם עוויגען,
 פאסטעטן דאוועלכוז דיזען גאנצן טאג,
 אונד שפראכען: וויר האבען געזינדיגט
 געגן דען עוויגען. שמואל ריכטעטע
 ישראל אין מצפה. (ז) אלז דיא
 פלשתים הערטן דאס דיא קינדר ישראל
 אין מצפה פרוזאמלט זינד, צאגן איהרע
 הייפטר

ישראל המצפתה ויעלו סרגי

פלשתים

באור

(ו) וישאבו מים, יש אומרים כמשמעו,
 אם לסימן הכנעה, להורות שהם כמים
 הנגרים אשר לא יאספו, אם לא יושעו;
 אוכ"ס ר"ק סימן לכפרת עונות, על דרך
 כמים עברו תזכור. יש אומרים שהוא כינוי
 לבכי, כלומר שפכו עיניהם דמעה. וטעם
 לפני ה', כי אלהים נכב בעדת א. וישפוט,
 בין איש לרעהו על עסקי ממון שביניהם,
 או על עסקי עבירה שעברו (רש"י).
 (ז) ויעלו סרגי פלשתים, עם קיליהם,
 וקצנו שירכו להתייען להלחם אתם, והיו
 זריזים

רשי

כלומר ולא מקצן שלהם: (ו) וישאבו
 מים וישפכו. תרגם יונתן ושפכו לבחון
 בתוובתא כמיה קדם ה' ולפי משמעו
 אינו אלא סימן הכנעה הרי חנו לפניך
 כמים הללו הנשפכים: וישפט שמואל.
 בין איש לרעהו על עסקי ממון שביניהם
 או על עסקי עבירה שעברו: (ט)
 ויעלהו

כי לא ידעו שמתקבצו בני ישראל להתפלל, וקצנו שירכו להתייען להלחם אתם, והיו זריזים

מכלל יופי

(ו) וישאבו מים וישפכו, כו' [ורלב"ג כתב להעיר שכבר התרחצו שם בעניניהם
 והסירו אלהי הנכר] (ז) ויראו, כיו"ד איתן לכד וצריך לדרמשך האותיות
 הגוספו ביראו תיראו להורות על יו"ד פ"א פעל תהיה כתובה או לא כתובה:
 (ח) אל

דחייפטר הינויף געגן ישראל , דיא
 קינדער ישראל ערפוהרן עו אונד האטען
 פֿורכט פֿאַר דען פּלשתיים . (ח) זיא
 שפראכן צו שמואל : לאם ניכט אב פֿיר
 אונם צו בעטן צום עוויגען אונזערם
 גאטטע , דאס ער אונם בייאשטעהע
 ווידער דיא מאכט דער פּלשתיים .
 (ט) שמואל נאם איין מילך - לאם ,
 אונד בראכטע עס אלס גאנצאפפֿר דאך
 דעם עוויגען . אויך בעטעטע שמואל צו
 גאטט פֿיר ישראל , אונד דער עוויגע ער-
 הערטע איהן . (י) אינדעם שמואל
 דאז גאנצ - אפפֿער פֿרריכטטע , ריקטן
 דיא פּלשתיים אַוויס צור שלאכט מיט
 ישראל . אַכר דער עוויגע דאָננערטע
 אַן דיזעם טאָגע , מיט דעפֿטיגעם
 גטעווע , איבר דיא פּלשתיים ; אונד
 בראכטע ויא אין פֿרווירונג , דאָס זיא
 גשלאָגן וואורדן פֿאַר ישראל .
 (יא) ישראל צאָג נעמליך דעררוים
 אַוויס מצפה , פֿרפֿאַלגטע דיא פּלשתיים ,
 אונד שלוג זיא , ביז אונטר בית כור .
 (יב) שמואל

פּלשתיים אַל-ישראל וישמעו
 בני ישראל ויראו מפני פּלשתיים :
 (ח) ויאמרו בני ישראל אַל-
 שמואל אַל-תחרש ממנו מזעק
 אַל-יהוה אַלהינו וישיענו ממיד
 פּלשתיים : (ט) ויקח שמואל
 מִלֶּחֶב חֶלֶב אֶחָד וַיַּעֲלֶה עוֹלָה
 כָּלִיל לַיהוָה וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל-
 יְהוָה בְּעַד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה :
 (י) וַיְהִי שְׁמוּאֵל מְעַלֵּה הָעוֹלָה
 וּפְלִשְׁתִּים נִגְשׂוּ לְמַלְחָמָה
 בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּרְעַם יְהוָה בְּקוֹל-
 גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל-פּלִשְׁתִּים
 וַיַּהֲרֹם וַיִּנְגַּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל :
 (יא) וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִן-
 הַמִּצְפָּה וַיִּרְדּוּ אֶת-פּלִשְׁתִּים

ויבום עד מהחת לבית כר :

(יב) ויקח

ויעלהו ק'

רשי

באור

ויעלכו עולה . ויעל' כתיב נקבה היתה
 מכאן למדו רבותינו עולה נקבה כשרה
 בצמת יחיד במס' ע"ח : (יא) מתחת
 לבית כר . מלרע לבית שרון :
 (יב) ובין

זרזים מקדומים ונאים . (ט) מלה חלב,
 שהיה יונק עדיין . ווענהו , כי הרעים על
 פלשתיים בקול גדול ויהומם . (י) וינגפו ,
 כיכר ? כי יכאו אנשי ישראל וגו' , כמו שמפרש
 בפסוק הנז' , והוא כלל שאחריו מעשה .
 (יב) עד

מכלל יופי

(ח) אלתחרש, מבנין הפעיל והוא פעל עומד (ט) ויעלה כן כחייב, וקרי ויעלהו :
 (וא) לבית כר, תרגום יונהן לבית שרון, כמו כר נרחב, ובין השן, סלע היה
 שם ונקרא המקום על שמו : (ב) יואל

שמואל א ז

תרגום אשכנזי כה

(יב) ויקח שמואל אתה
וישם בין המצפה ובין השן
ויקרא את שמה אבן העזר
ויאמר עד הנה עורנו יהיה :
(יג) ונבנעו הפלשתים ולא
יספו עוד לבוא בגבול ישראל
ותהי ידי יהוה בפלשתים כל
ימי שמואל : (יד) ותשבנה
הערים אשר לקחו פלשתים
מאת ישראל לישראל מעקרון
ועד גת ואת גבולן הצייל
ישראל מיד פלשתים ויהי
שלום בין ישראל ובין האמרי :
(טו) וישפט שמואל את ישראל
כל ימי חייו : (טז) והלך מדי
שנה בשנה וסבב בית-אל
והגלגל והמצפה וישפט את-

(יב) שמואל נאם הירויף איינן
שטיין , ועצטע איהן צווישן מצפה
אונד דיא פעלזענשפיצע אונד נאנטע
איהן אבן העזר (ביישטאנדסשטיין) .
דען ער שפראך זאָ ווייט נון דאָט אונס
גאָטט גהאלפֿן . (יג) דיא פלשתים
וואָרן נון גרעהמיטיגט , אונד קאָממען
ניכט מעהר איבר ישראלס גרענצע ,
דען דיא מאַכט דעם עוויגען וואָר ווידר
דיא פלשתים זאָ לאנג שמואל לעכטע .
(יד) אויך קאָמן דיא שטעטע , וועלכע
דיא פלשתים ישראל אבנגנאָמן האָטמען ,
ווידר אן ישראל צוריק , פֿאָן עקרון ביו
גת , נעכסט איהרען גרענצען נאָם
ישראל דען פלשתים ווידער אב . עם
וואָר אויך פֿרידע צווישען ישראל אונד
אמורי . (טו) שמואל פֿיהרטע דאָן
דיכטראַמט אין ישראל זאָ לאנג ער לעבֿ
טע . (טז) פֿאָן יאהר צו יאהר רייזטע
ער הערום , נאָך בית אל , גלגל ,
אונד מצפה , אונד הילט אין דיון ערטֿ
דען גריכט . (יז) דאָן קאָם ער ווידר נאָך

רמה

ישראל את כל-המקומות האלה : (יז) ותשבתי הרמטה

כי

באור

רשי

(יב) ובין הסן . סן הסלע :
(ג) ויטו

(יב) עד הנה עורנו , עד מקום זה עורנו
ה' לרדוף ולהכות את פלשתים . או הוא
לסימן מדרגת התשועה כי לא נוסעו תשועה
והי' להם עוד נגיבים בארץ ישראל , כ"ש
אל ולא יספו פלשתים לבוא בגבול ישראל , כי אחרי-שלא היה לישראל איש ריב-חן מפלשתים ,
העמידו כל חילם נגדס . (טו) כל ימי חייו , אף על פי שמאלכו כי לעת זקנותו שם בניו
שופטים לישראל לא משמע שחדל לשפוט לגמרי , אלא מתוך זקנותו היה קשה לו ללכת לטורח
המשפט לבדו , וקלק עם בניו באופן שהיה הוא שופט ברמה , וכיוי בבאר שבע , כ"ש
להלן (ס' א')

4 ד א (ג) ויטו

רמה צוריק דען הייר האטע ער ויין
הוין , אונד הילט אויך הייר דען קינדערען
ישראל געריכט . אויך האטטע ער דא
דיינען אלטאר גבויעט , דעם עוויגען
צו עהרן .

ה (א) אלס שמואל אלט גווארדע ,
מאכטע ער ויינע זעהנע צו דיכטער
אין ישראל . (ב) ויין ערשטגבאָהרנד
היס וואל , אונד דער אנדרע אביה .
דינע הילטען געריכט אין באר שבע .
(ג) אבר ויינע קינד וואנדעלטן ניכט
אין ויינען וועגן , גינגן דעם אייגענוצע
נאך , נאמען בשטעכונג אן , אונד
בייגטען דארעכט . (ד) דא פֿרוזאמלטן
זיך אללע עלטעסטן ישראל'ס , קאמען
צו שמואל נאך רמה . (ה) אונד
שפראכען צו איהם : זיה ! דוא ביסט
אלט , דיינע זעהנע אבר געהן ניכט
אין דיינען וועגן , זאָ זעצע איינען קעניג
איבער אונס , דער אונס פֿארשטעהע ,
וויא אללע פֿעלקר האבען . (ו) עס
מיספֿיל שמואל . אלס זיא זאגטען גיב
אונס

באור

ה (ג) ויטו וגו' , הראשון עומד , פי'
הס בעכמס נטואחרי
הכצע , והשני יוצא , הטו את המשפט ,
הכדיקו את הרשע והרשיעו את הצדיק בעבור
כצע . זהו פשוטו של מקרא . ורז"ל אמרו בני
שמואל לא חטאו , לא לפי שלא היו מחזיקין בכל
מקומות ישראל כשמואל , וישנו בנתיים כדי
להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם , מעלה
עליהם הכתוב כאילו לקחו שוחד . (ו)
ויתפלל

כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפֵט אֶת־
יִשְׂרָאֵל וַיְבִן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה :
ה (א) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקַן שְׁמוּאֵל
וַיִּשֶׂם אֶת־בָּנָיו שִׁפְטִים
לְיִשְׂרָאֵל : (ב) וַיְהִי שָׁם־בָּנָו
הַבְּכוֹר יוֹאֵל וְשֵׁם מְשֻׁנְהוֹ אֲבִיהַ
שִׁפְטִים בְּבֹאֵר שֶׁבַע : (ג) וְלֹא־
הָלְכוּ בָנָיו בְּדַרְכֹּו וַיִּטּוּ אַחֲרֵי
הַבָּצֵעַ וַיִּקְחוּ־דֹשֶׁד וַיִּטּוּ מִשִּׁפְטִים :
(ד) וַיִּתְקַבְּצוּ כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיָּבֹאוּ אֶל־שְׁמוּאֵל הַרְמָה :
(ה) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו רַמְהָ אֲתָה
זִקְנָת וּבְמִקְדָּא הָלְכוּ בְּדַרְכֶיךָ
עָתָה שִׁימָה־לָּנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ
כְּכָל־הַגּוֹיִם : (ו) וַיֹּרַע הַדָּבָר
בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ

בדרכיוק' חנה רשי

ה (ג) ויטו . הם עלמס . ויטו
דבר אחר דהיינו הושפט .
ורבותי אמרו לא חטאו בני שמואל חלל
לא הלכו בדרכי חזיהם שהיה מחזר בכל
מקומות ישראל וסופטן בעריהם והם לא
עשו כן כדי להרבות שכר לחזניהם
ולסופריהם : (ו) וירע הדבר לפי
שאמרו

מכרל יופי

ה (ב) יואל הוא ושני הנוכר ברהי : (ג) הבצע ממון :
(ח) גם